

AZ IDŐ PILLÉREI

Újabb kommentált adatok Vöröss István költő nemzetségtáblájára

1942. március 6-án Hatvani Sándor 48 éves sóstóhegyi lakos öngyilkossági szándékból megmérgezte magát. Búcsúlevelet írt, és meghalt. Az esetről értesítették a csendőrséget és a nyíregyházi királyi ügyészséget. A holttestet a nyírbogdányi körorvos megvizsgálta. Megállapította a halál okát, de boncolás tisztázza, hogy mivel ölte meg magát. Utolsó üzenetét, melyben tettének okát magyarázhatta, nem közölték. A hír el sem jutott volna Hódmezővásárhelyre, oda nyírési kurír elvélve sem járt, a mi figyelmünk is elkerülte volna, ha a költő hagyatékában fenn nem marad március 21-i keltezésű Szász Béláné Vöröss Emília Marosvásárhelyről édesanyjának, özv. Vöröss Istvánné Szigethy Máriának (a költő anyai nagymamája, Nanukám) a hódmezővásárhelyi Sarolta utcába küldött levele. Ebben férjére, Szász Bélára panaszos, befejezésül unokatestvéreit, Milecz József és Szigethy Júlia (Mária húga) lányait említi a haláleset kapcsán: „Annuskának akarok írni, tegnap kaptam tőle levelet, s írja, hogy Hatvani meghalt. A részleteket ő sem tudja. Szegény Júlia, az én címem kérte tőle!” Mondata az elhunyttal felszínesebbnek nem, ridegnek inkább nevezhető kapcsolatra utal, bő annotációt kínál. Az 1881-ben Marosvásárhelyen született Szász Béla ekkorra nyugalmazott rendőrkapitány, az 1930-as években, akárcsak neje, hódmezővásárhelyi tisztviselő a városházán. Szolgálaton kívüli százados, frontharcos parancsnok a visszacsatolt Felvidék rendfenntartó alakulatában. Az Országos Tűzharcos Szövetség 1940 augusztusában létesített ifjúsági tagozatának Erdélyi Gárda nevű hódmezővásárhelyi alakulatát szervezte. A költő neki ajánlotta ebben az évben írt „Az Idő pillérei” című versét. A második bécsi döntést követően Marosvásárhely szeptember 15-től ismét magyar közigazgatási terület, Erdély szebbik, de sokkal szegényebb részét visszacsatolták az anyaországhoz. Belügyminiszteri előterjesztésre Vöröss Emília 1941 augusztusában a Marosvásárhely melletti Mezöbándra segédőrnövi, reaktívált férje pedig Marosvásárhelyre kapott rendőrfogalmazói kinevezést. Szász, emellett, ugyanitt alapított egy kereskedőcéget, mindenféle szeszek nagy- és kiskereskedésére, üzletközpontja a marosvásárhelyi királyi törvényszéken volt. 1943 nyárközepén belügyminiszteri előterjesztésre a kormányzó a rendőrkapitányi „címet és jelleget adományozott” neki, december hó 27-én pedig Vörös Emíliát nevezte ki ideiglenes minőségű állami óvónővé. A levélben említett Annuska 1894-ben Józsefvárosban, Júlia 1896-ban Kispesten született. Atyjuk a Királyi Magyar Postatakarékpénztár számvizsgálója, 1916-ban hitvese már özvegy, Kispesten, a Teleki utcában lakott lányaival. Júlia férje lett a most öngyilkos Hatvani. Nem Sándor, nem Sanyi, mint korábban, mikor kinevezték egy villamosági alkatrészeket gyártó cég győri fiókjához igazgatónak, hanem Hatvani, aki 1894-ben Weinbeer József és Schmidt Katalin házasságából született Budapesten. 1914 márciusában a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium fiatal tisztviselőjeként kért és kapott belügyminiszteri engedélyt vezetékneve Hatvanira változtatására. Utcabéliek voltak, Júliával 1918. április 19-én kötött házasságot, ide született Dica, a leendő múzsa 1923. január 26-án. Az 1919. évi V. néptörvénnyel januárban függetle-

nített Vallásügyi Minisztériumot a Tanácsköztársaság Közoktatásügyi Népbiztossága Vallásügyi Likvidáló Hivatallá alakította át az állam és az egyház szétválasztására. Rendelet szólt a szabad vallásgyakorlásról, amit magánügynek, az egyházakat pedig magántársaságoknak tekintett. Ma már senki meg nem mondja, hogy meggyőződésből, vagy a körülmények kényszerítő hatására lett-e a Fáber Oszkár politikai megbízott (amúgy kiugrott piarista) vezetésével az egyházi ingó- és ingatlanvagyonok, banki betétek köztulajdonba vételére létrehozott 23 tagú likvidáló bizottság tagja. Az „eszmei közösségben levő modern társadalmi és a jézusi lelki kommunizmus ihletett frigyé” szellemében igyekeztek rávenni egyházi személyeket a hittagadásra, a tanácsrend szolgálatára. Tékozolásra idejük már nem maradt, „dicsőséges 133 nap” után rendeleteik anullálódtak. A felelősségre vonások során Hatvanit is perbe fogták izgatás vádjával. Büntetését nem ismerjük, de annyi bizonyos, hogy a trianoni diktátum miatt szükségessé vált közalkalmazotti létszámsökkentésre elsőként alkotott B-lista, mint politikailag megbízhatatlant, őt sem kímélte, hivatalát veszítette.

Annak bemutatására, hogy Hatvani nem csupán epizodista a Vöröss családban, a részletek útvesztőibe nem bonyolódva, vissza kell térnünk a korábban épp csak említett (harmadik) Vöröss Zsigmondhoz, a költő apjához, a vázolt események egyetlen református gyökerű résztvevőjéhez, a békés-bánati lévita fiához. Nem ellenőrzött forrás szerint községi jegyző volt a hadbavonult népfölkelő önkéntes, aki az északi harctéren esett orosz hadifogságba. Az 1917-es forradalom lenini oldalán „gerillaharcos,” a partizánokkal 1918 novemberében csatlakozott a már rendezetten felállt Vörös Hadsereghez, mígnem 1920-ban hazakerült. Dunántúlon a baloldali mozgalmakkal különféle atrocitásokban vett részt, írták róla később a bűnügyi tudósítók. Törvényi előírás szerint minden hazaérkező hadifogolynak leszerelő táborba kellett vonulni orvosi szűrővizsgálatra, gyógykezelésre, az igazolási eljárás lefolytatására. Ilyen volt a Veszprém melletti Csóton, a politikailag megbízhatatlanokat Zalaegerszeg közelében, Pózván gyűjtötték egybe. Itt több ezer személyt jobbra bírósági ítélet nélkül úgy tartottak elzárva, hogy a kommunista-bolszvista propaganda beszivárgásának megelőzésére csak hatósági bizonyítvánnyal igazolt föl-, és lemenő, vagy közös háztartásban élő rokon látogathatta hozzátartozóját. Vöröss Zsigmond jogi értelemben dezertált, mint soktízezer sorstársa, még ha ez az önvédelem, a túlélés, a gyors hazatérés egyetlen alternatívája volt is. Talán ezért nincs adatunk hazaérkezéséről, számonkéréséről sem. A tudósítások nem részletezik, hogy milyen atrocitásokban vett részt akkor, mikor a diktatúra-aktivisták perei már javában folytak. Akárhogy is volt, még hazaérkezése évében, október 10-én házasságot kötött Budapesten unokatestvérével, Vöröss Ilonával, aki ekkor már a Magyar Királyi Posta Vezérigazgatóság budapesti körzetében postai segédtsízt, özvegy édesanyja pedig hivatali kisegítő. Itt pontosítani kell első közlésünk idevágó szakaszát: özvegy Vöröss Istvánné Szigethy Mária 1903 szeptemberében költözött el árváival Hódmezővásárhelyről a Sopron vármegyei Márcfalvára, mikor oda postamesteri kinevezést kapott. 1916-ig megszakításokkal volt munkaviszonya, ott kezdte járni a postai ranglétrát a költő édesanyja is. Budapesten a VIII. kerület Kálvária u. 2. II. 9. számú